

Розвиток інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури та спорту як сучасна проблема професійної освіти в еру інформатизації та глобалізації

С. А. Лазоренко*, О. В. Семеніхіна

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна

*Corresponding author. E-mail: shiinna@ukr.net

Paper received 07.11.20; Accepted for publication 21.11.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-239VIII95-07>

Анотація. Одним зі знакових напрямів розвитку інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців ФКіС, який відображає зміни суспільства й співзвучний із бурхливим розвитком науково-технічного забезпечення, є інформатизація освіти. Лише володіючи достатнім рівнем технологічної підготовленості, інформаційної компетентності, цифрової грамотності фахівець з ФКіС здатний орієнтуватися в проблемних ситуаціях, знаходити раціональні способи розв'язання професійних проблем і бути конкурентоспроможним на ринку праці, що приводить до все більш широкого використання ІТ в освітньому процесі майбутніх фахівців.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні фахівці фізичної культури та спорту, інформаційно-цифрова культура, інформатизація.

Вступ. Глобалізаційні та інтеграційні процеси в українському суспільстві, динамічний розвиток технологій, визнання світовою спільнотою проблеми збереження фізичного і психологічного здоров'я як головного показника соціально-економічної зрілості членів суспільства, культури й успішності держави зумовлюють особливе ставлення до підготовки фахівців фізичної культури та спорту. Новітні тенденції соціуму вимагають розвитку системи освіти та підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту (ФКіС) на засадах інформаційних технологій, створенні та функціонуванні належного високотехнологічного та високоякісного інформаційно-освітнього середовища. Його значення останнім часом зростає і якісно впливає на процес формування та розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС.

Огляд публікацій з теми. Професійне становлення майбутніх фахівців фізичної культури та спорту досліджували Р. Клопов, А. Конох, Н. Степанченко, Л. Сущенко, Б. Шиян та інші. Дослідження таких науковців, як J. De Meyer, B. Soenens, N. Aelterman, I. De Bourdeaudhuij, L. Haerens; R. Garrett, A. Wrench; P. Hastie, D. de Ojeda, A. Luquin; R. Malinauskas; M. Maurer, R. Marcy, J. Pat; H. Larsson, G. Nyberg; M. Jagiełło, S. Iermakov, M. Nowiński, K. Hardman та інші вказують на важливість проблеми пошуку шляхів модернізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту відповідно до сучасних тенденцій розвитку галузі ФКіС, важливість дослідження механізму, технологій такого впровадження на практиці.

На сучасному етапі в освітньому просторі для опису навичок і компетентності у сфері інформаційних технологій одночасно використовується низка понять, зокрема «цифрова компетентність», «інформаційно-цифрова компетентність», «інформаційно-комунікаційна компетентність», «медіа-компетентність», «цифрова грамотність», «цифрова культура». Серед них найбільш уживаним у останні роки є поняття «інформаційно-цифрова культура» як здатність людини застосовувати інформаційно-цифрові технології в житті, навчанні та роботі, пос-

тійно й автономно розвивати її.

Тлумачення сутності цих понять, визначення їх структури, особливостей знаходимо в багатьох працях зарубіжних і вітчизняних науковців. У дослідженнях Н. Сороко, О. Спіріна, С. О. Гунько та ін. науково обґрунтовано питання цифрової грамотності та інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців. Роботи О. Гриценчук, І. Іванюк, С. Литвинової, І. Малицької, Н. Морзе, О. Овчарук О. Кравчини та ін. присвячені проблемі оцінювання інформаційно-цифрової компетентності. Г. Лаврентьєва, Р. Моцик, О. Нікулочкіна, Л. Петухова, О. Суховірський та ін. висвітлюють окремі аспекти формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців.

Водночас проведений аналіз теоретичного і практичного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту засвідчив порядок з обов'язковістю курсів психолого-педагогічного, спортивного і валеологічного спрямування відсутність системного бачення важливості проблеми розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Мета. Погоджуючись з цією думкою, вважаємо необхідним акцентувати увагу на особливостях професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту та розвитку їх інформаційно-цифрової культури.

Матеріали та методи. Аналіз, синтез і систематизація наукових джерел з метою виявлення стану розробленості проблеми, абстрагування і узагальнення з метою дослідження практичного досвіду формування та розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

Результати та їх обговорення. Вивчення документів, нормативних актів та аналіз науково-методичної й спеціальної літератури свідчать, що пріоритетним напрямом розвитку освіти є впровадження сучасних ІТ, що забезпечує вдосконалення освітнього процесу та підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [2, с. 2].

Одним зі знакових напрямів розвитку інформацій-

но-цифрової компетентності майбутніх фахівців ФКіС, який відображає зміни суспільства й співзвучний із бурхливим розвитком науково-технічного забезпечення, є інформатизація освіти. На переконання Р. С. Гуревича [5], одним із найважливіших завдань ЗВО слід уважати озброєння студентів знаннями й навичками використання ІТ. Фахівці вказують на істотні переваги використання ІТ у навчанні, порівняно з традиційними заняттями, серед яких – розширення можливості представлення інформації, підвищення мотивації студентів за рахунок новизни роботи з комп'ютером, якісної зміни контролю діяльності студентів, доступ до широкого кола інформації тощо [5]. Ми погоджуємося з О. Ю. Сухобоком [8, с.111], який вважає ІТ засобом активізації самостійної роботи майбутніх фахівців ФКіС. Водночас, представляючи аналіз практичного досвіду формування інформаційної культури студентів Харківської державної академії фізичної культури, В. С. Ашанін [1] переконливо доводить існування попиту на фахівців з інформаційного забезпечення фізичного виховання й спорту.

Як свідчить практика, лише володіючи достатнім рівнем технологічної підготовленості, інформаційної компетентності, цифрової грамотності молодий фахівець з ФКіС здатний адекватно діяти в навколишньому світі, орієнтуватися в проблемних ситуаціях, знаходити раціональні способи розв'язання професійних проблем і бути конкурентоспроможним на ринку праці, що приводить до все більш широкого використання ІТ в освітньому процесі майбутніх фахівців [9].

Нині систему вищої освіти варто розбудовувати в напрямі інтенсивних форм навчання, підвищення якості підготовки майбутніх фахівців ФКіС. Інтенсивний розвиток технічних засобів і ІТ розширює дидактичні можливості, ефективність реалізації яких значною мірою залежить від рівня розвитку, обґрунтованості й «технологічності» методичного забезпечення. Використання ІТ у вищій школі супроводжується радикальними змінами в педагогічних методах і прийомах навчання: з'являється новий стиль роботи викладача, відбуваються структурні зміни в педагогічній системі.

Також потрібно зазначити необхідність налагодження й підтримки адекватних зв'язків між технологіями, змістом навчання, розробкою ІТ, їх поширенням, розвитком освітнього середовища та іншими компонентами навчального процесу. На думку Л. Макаренка [11], ефективність інформатизації освітнього простору забезпечує вдосконалення організаційних умов навчального процесу, яке відбувається через упровадження інтерактивних методів навчання, візуалізацію навчальної інформації, її стиснення, згорання й розгорання залежно від змісту та навчальних цілей, диференціації та індивідуалізації навчання через вибір індивідуальної освітньої траєкторії, а також удосконалення психолого-педагогічних умов освітнього процесу, що зумовлено встановленням позитивної мотивації студентів до навчання завдяки стійкому інтересу до новітніх ІТ.

За аналізом робіт науковців щодо визначення інформаційно-освітнього середовища та його суттєвих характеристик ми можемо стверджувати, що сучасне ІОС закладу освіти – це інтегроване, відкрите, дина-

мічне середовище, яке: містить організаційні, управлінські, педагогічні, соціальні, економічні, правові, методичні та навчальні взаємозв'язки; функціонально спрямовується на інформаційну електронну взаємодію між суб'єктами середовища, централізоване електронне навчально-методичне та організаційно-педагогічне забезпечення освітнього процесу.

Інформаційно-освітнє середовище виконує такі функції:

- інтерактивну, що дає змогу реалізовувати внутрішньо-системні зв'язки;
- комунікаційну – уможливує підтримання зв'язків "всередині", а також із "зовнішнім" інформаційним простором;
- інформаційну, що надає відкритий доступ до інформації, створює умови для інформаційного обміну;
- координаційну, тобто дозволяє фіксувати та представляти у взаємозв'язку зміст, адресований різним суб'єктам;
- розвивальну, спрямовану на розвиток інтелекту, особистих творчих якостей;
- культуро-формувальну, що пов'язана з інформаційною культурою;
- професійно-орієнтувальну, орієнтовану на профіль майбутньої професійної діяльності [6].

Інформаційні технології у галузі ФКіС та професійній підготовці майбутніх фахівців ФКіС використовують як засіб навчання й організації інтелектуального дозвілля, для біомеханічного аналізу техніки руху спортсменів, створення моделей тренувальних і змагальних ситуацій і як засіб автоматизації процесів обробки результатів змагань і наукових досліджень, для інформаційно-методичного забезпечення та управління навчально-виховним процесом у ЗВО, спортивних установах і організаціях, при організації моніторингу фізичного стану та здоров'я тих, хто займається, як засіб автоматизації процесів контролю, комп'ютерного тестування фізичного, функціонального, розумового і психологічного станів тих, хто займається, і корекції результатів навчально-тренувальної діяльності.

Задля вдосконалення процесу навчання студентів фізкультурного профілю до майбутньої практичної діяльності та підсилення міжпредметних взаємозв'язків зі спортивно-педагогічними дисциплінами М. Я. Ярошиком [10] розроблено інтерактивний навчальний відеокурс «Практика – крок до педагогічної майстерності» на прикладі спортивно-педагогічної дисципліни «Гімнастика». Існує нагальна необхідність організувати цілеспрямовану підготовку майбутніх фахівців ФКіС до застосування ІТ, у зв'язку з чим запропоновано модернізувати зміст підготовки фізкультурно-педагогічних кадрів за допомогою впровадження спецкурсу «Інформаційні технології у фізичному вихованні школярів». У процесі підготовки майбутніх фахівців ФКіС до застосування ІТ в професійній діяльності, науковцем сформовано інформаційне середовище, вагоме місце в якому займає курс «Фізіологічні основи фізичного виховання», в основу якого покладено комп'ютерну програму «Параметри тренувальних навантажень для самостійних занять фізичними вправами». Ми розділяємо думку Р. В. Клопова [7], яка полягає в тому, що сучасний

фахівець з фізичного виховання повинен бути готовим не лише грамотно використовувати нові технології, але й створювати свої оригінальні розробки, що потребує відповідних змін у системі підготовки майбутніх фахівців ФКіС. Унаслідок виконаного дослідження І. В. Володько [3] запропонував модель формування інформаційно-комунікаційної компетентності в майбутніх фахівців фізичного виховання й спорту в закладі вищої освіти, яка складається з цільового, теоретико-методологічного, змістового, організаційно-технологічного та результативно-оцінювального блоків і спрямована на формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів цього напрямку на відповідному рівні. Систематизуючи новітні педагогічні технології в галузі фізичного виховання, до аналогічних висновків приходять і колектив фахівців на чолі з А. Герасимчуком [4].

Звертаємо увагу й на необхідність формування в майбутніх фахівців ФКіС основних компонентів інформаційно-цифрової культури:

- розуміння ролі комп'ютера як ефективного засобу освітньої діяльності,
- уміння організувати пошук і добір комп'ютерної інформації, необхідної для розв'язування навчальних завдань.

Основи інформаційно-цифрової культури фахівця фізичної культури і спорту потрібно закладати в процесі їхньої фахової підготовки, розвиваючи компоненти їхньої інформаційної компетентності та озброюючи знаннями у сфері нових інформаційних технологій та вмінням їх використання. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту із застосуванням сучасних засобів навчання дає змогу збагатити процес навчання завдяки можливості візуалізації інформації. Для цього доцільно з метою синхронного супроводу повідомлення використовувати скрайбінг, що дає можливість фіксувати увагу студентів на ключових елементах теоретичного матеріалу й установити взаємозв'язки між основними поняттями завдяки широкому застосуванню схем, графіків, діаграм, піктограм, символів, слів тощо. Із погляду нашого дослідження серед типів скрайбінгу варто вказати на комп'ютерний скрайбінг, який є найбільш зручним у використанні, оскільки для його створення існують спеціальні комп'ютерні програми та онлайн-сервіси. Крім того, найпростіший комп'ютерний скрайбінг можна створити за допомогою анімованої презентації зображення на слайдах програми Power Point, під час демонстрації якої дотримання основного принципу скрайбінгу – «ефекту паралельного проходження» – відбувається за рахунок поступової появи елементів навчального матеріалу, відповідно до розповіді викладача. Ми вважаємо, що у зв'язку зі специфікою змісту навчання, який пов'язано з поглибленим вивченням динамічних об'єктів, застосування скрайбінг-презентацій відкриває широкі можливості для вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців ФКіС.

Застосування ІТ в освітньому процесі майбутнього фахівця ФКіС не лише сприяє його індивідуалізації, а й має позитивний вплив на розвиток креативності та інтелектуальних здібностей студентів.

Віртуальне навчальне середовище (virtual learning

space) передбачає узгодження інформаційних ресурсів з процесами комунікації та діяльності, утворюючи цілісність, інтеграцію в єдину систему, за допомогою якої підтримується та спрямовується осмислене самостійне навчання. До платформ, які підтримують Virtual learning space, відносять e-School.info, GIOS, OneNote та ін. Середовище дистанційного навчання (distant learning space) є схематизованою моделлю педагогічного процесу з побудовою навчальних курсів на базі мережних технологій, що спирається на інформаційний підхід до процесу навчання, з точки зору його структури, організації, способів контролю й управління. Створення ж дистанційного курсу зумовлене необхідністю пошуку нових інтенсивних шляхів і засобів освіти, яка переходить на новий зміст, а це, безумовно, потребує застосування сучасних інструментів навчання. Актуальність дистанційного курсу полягає у використанні веб-сервісів у освітньому процесі, що дозволяє урізноманітнити навчальні заняття, навчити на практиці володінню хмарними технологіями, розширювати можливості викладання.

При створенні ефективних методик навчання з використанням ІТ доцільно дотримуватись ідей конструктивізму та конективізму. Це передбачає організацію професійної підготовки як активного процесу отримання знань, що дають змогу розвиватись та формувати більш високий рівень розуміння та усвідомлення явищ, процесів, об'єктів, що вивчаються в умовах об'єднання інформаційних ресурсів й спільної діяльності для досягнення мети. Організація ІОС як основи для формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх фахівців ФКіС на засадах конструктивізму та конективізму має відповідати таким вимогам: застосування різних методологічних підходів до формування та розвитку інформаційно-цифрової культури; можливість створення мережі зв'язків між різними джерелами навчання; діяльнісний підхід до навчання; формування здатності будувати інформаційні мережі фізкультурно-оздоровчих знань; залучення інформаційних технологій, які допомагають, сприяють у навчанні; організація спільної діяльності в середовищі.

Висновки. Теоретичний аналіз досліджень та узагальнення практичного досвіду указує на те, що підвищення якості підготовки фахівців ФКіС потребує особливої уваги саме до та оптимізації освітнього процесу у ЗВО. Зростання ролі фізичної культури і спорту, конкретизація завдань, що стоять перед фізкультурним рухом, наполегливо вимагають удосконалення організаційної структури управління розвитком фізичного виховання на основі інноваційного підходу та цілеспрямованого використання законів соціального й економічного розвитку інформативного суспільства, специфічних закономірностей фізичної культури, а також закономірностей і принципів навчання та виховання.

Отже, у процесі розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС у процесі їх професійної підготовки слід активно використовувати ІТ, що серед іншого передбачає розробку та використання освітніх ресурсів (навчальних курсів з відповідним навчально-методичним супроводом), дає можливість студентам відчути себе суб'єктом освітнього процесу,

побачити переваги використання ІТ у професійній діяльності та визначити власні шляхи саморозвитку в професійному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ашанін В. С. Аналіз практичного досвіду формування інформаційної культури студентів Харківської державної академії фізичної культури. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту*. 2017. Вип. 1. С. 7–11.
2. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2003. 41 с.
3. Володько І. В. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04/Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 253 с.
4. Герасимчук А., Ужеліна О., Базиліук Н., Каленська С. Новітні педагогічні технології в галузі фізичного виховання. *Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту*. 2008. Т. 1 С. 152–154.
5. Гуревич Р. С., Коломієць Т. Д. Методичні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2010. № 1 (188). С. 60–67.
6. Жук Ю. О. Теоретико-методичні засади організації навчальної діяльності старшокласників в умовах комп'ютерно орієнтованого середовища навчання: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. 468 с.
7. Клопов Р. В. Сучасний стан готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 33 (86). С. 567–574.
8. Сухобок О. Ю. Засоби інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 12. С. 109–112.
9. Шандригось В. І. Комп'ютеризація праці вчителя фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих.: 24.00.02. Львів, 2002. 18 с.
10. Ярошик С. М., Данилевич М. В. Технологічні інновації у підготовці студентів ВНЗ сфери фізичного виховання і спорту до педагогічної практики. *Молода спортивна наука України*. 2010. Т.4. С. 191–197.
11. Makarenko L., Ślabko W. Informatization of education in the era of globalization of educational space. *Szkola – Zawód – Praca*. 2015. Т. 10. P. 20–29.

REFERENCES

1. Ashanin V.S. Analysis of practical experience in the formation of information culture of students of the Kharkiv State Academy of Physical Culture. Scientific and methodological bases of using information technologies in the field of physical culture and sports. 2017. V. 1. P. 7–11.
2. Bogdanova I.M. Professional and pedagogical training of future teachers based on the use of innovative technologies: author. dis. for science. degree of cand. ped. science: 13.00.04. Kyiv, 2003. 41 p.
3. Volodko I.V. Formation of information and communication competence of future specialists in physical education and sports: dis. for science. degree of cand. ped. science: 13.00.04. Kyiv, 2016. 253 p.
4. Gerasymchuk A., Uzhelina O., Bazylyuk N., Kalenska S. The latest pedagogical technologies in the field of physical education. Professional training of specialists in physical culture and sports. 2008. T. 1 P. 152–154.
5. Gurevich R.S., Kolomiets T.D. Methodological aspects of the use of information and communication technologies in education. Bulletin of Taras Shevchenko LNU. 2010. № 1 (188). Pp. 60–67.
6. Zhuk Y.O. Theoretical and methodological principles of organization of educational activities of high school students in a computer-oriented learning environment: a monograph. Kyiv: Pedagogical Thought, 2017. 468 p.
7. Klopov R.V. The current state of readiness of future specialists in physical education and sports to use information technology in professional activities. Pedagogy of formation of creative personality in higher and general education schools. 2013. V. 33 (86). Pp. 567–574.
8. Sukhobok O.Y. Means of innovative pedagogical technologies in the training of future teachers of physical culture. Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sports. 2011. № 12. P. 109–112.
9. Shandrygos V.I. Computerization of physical education teacher: author. dis. for science. degree of cand. sciences in phys. out.: 24.00.02. Lviv, 2002. 18 p.
10. Yaroshik S.M., Danilevich M.V. Technological innovations in the preparation of university students in the field of physical education and sports for pedagogical practice. Young sports science of Ukraine. 2010. T.4. Pp. 191–197.
11. Makarenko L., Ślabko W. Informatization of education in the era of globalization of educational space. *Szkola - Zawód - Praca*. 2015. T. 10. P. 20–29.

Development of Information and Digital Culture of Future Specialists in Physical Culture and Sports as a Modern Problem of Education in the Era of Informatization and Globalization

S. A. Lazorenko, O. V. Semenikhina

Abstract. One of the significant directions in the development of information and digital competence of future specialists of FC&S, which reflects the changes in society and is in tune with the rapid development of scientific and technical support, is the informatization of education. Only with a sufficient level of technological training, information competence, digital literacy FC&S specialist is able to navigate in problem situations, find rational ways to solve professional problems and be competitive in the labor market, which leads to increasing use of IT in the educational process of future professionals.

Keywords: professional training, future specialists of physical culture and sports, information-digital culture, informatization.